

Historiskt styrande ekonomiska idéer

BO SANDELIN

RECENSION

Antonio Magliulo:
*A History of European
Economic Thought*,
Routledge, 2022,
xvii+188 sidor, ISBN
978-1-032-03765-3.

En bok med titeln *A History of European Economic Thought* väntar man sig nog ska ha en framställning baserad på den traditionella skolindelningen – merkantilismen, fysiokratismen, klassicismen, neoklassicismen etc – i centrum men begränsas till europeiska bidrag. Antonio Magliulo, som är professor i det ekonomiska tänkandets historia vid universitetet i Florens, har dock ett något annat fokus. Syftet formuleras på likartat vis på flera ställen i boken. Särskilt vill han visa ”hur viktiga ekonomiska idéer har påverkat Europas bildande” (s xv). Men den europeiska utvecklingen ska ändå snarast ses som ett exempel. Boken har ett ”övergripande syfte: att öppna en ny väg genom att knyta det ekonomiska tänkandets historia till världshistorien” (s xvi).

Magliulo tänker sig alltså att riktningen på sambandet går från ekonomernas idéer till politiken eller verkligheten, väl i linje med Keynes välkända ord att ”praktiska män, som tror sig vara alldeles opåverkade av varje intellektuellt inflytande är vanligen slavar under någon avliden nationalekonom” (Keynes [1936], 1993, s 419). Men rimligen finns det påverkan även i motsatt riktning, från politiken och verkligheten till ekonomernas idéer, och i den faktiska historieskrivningen begränsar sig Magliulo knappast till den riktning som han ser som den väsentliga.

Boken är kronologiskt upplagd med början i medeltiden och slutet i covid-19-åren. Varje kapitel har inslag av såväl tidens ekonomiska idéer som det historiska och politiska skeendet. Det är inte alltid lätt för författaren att knyta ihop

dess delar, vilket visar sig tidigt. Den i och för sig intressanta förhistorien till Europas ”födelse”, som schablonmässigt sätts till 1453, då Konstantinopel och Östromerska riket erövrades av turkarna, presenteras på ett informativt sätt, men det är svårt att finna kopplingen till ekonomiskt tänkande.

Det andra kapitlet har titeln ”Mercantilism and Physiocracy in the Making of a Europe of Absolute Monarchies (1517–1776)”. Där drivs bl a tesen att det kristna Europa disintegrerades mellan den protestantiska reformationen 1517 och Westfaliska freden 1648. Merkantilismen sägs ha bidragit till detta. En orsak skulle vara merkantilismens betoning av den egna statens styrka.

Fysiokratismen på 1700-talet sägs ha bidragit till ”ett Europa av upplysta demokratier genom att föra fram doktrinen om en ’stark’ stat kapabel att driva igenom en ekonomisk naturlig ordning” (s 34). Både merkantilismen och fysiokratismen skulle således enligt Magliulo ha bidragit till ett Europa av absoluta monarkier, om än olika sådana.

Klassikernas betydelse ägnas 25 sidor under kapitelrubriken ”Classical Political Economy and a Europe of Liberal Nation-States (1776–1870)”. Genomgången av deras tankar är upplysande. (Men jag protesterar mot påståendet att Smith inte skulle ha förklarat den s k värdeparadoxen, dvs varför vatten som är så nyttigt är så billigt medan diamanter är så dyra.)

Magliulo tvingas konstatera att det ”inte är lätt att dokumentera klassikernas politiska inflytande” (s 56). (Detta är väl förenligt med att det tog nästan åtta år efter publiceringen av *Wealth of Nations* innan boken nämndes i någon debatt i det brittiska parlamentet (Willis 1979, s 508).) ”Men det fanns ett inflytande” fortsätter Magliulo och menar att klassikerna bidrog till att utrota uppfattningen att jordbruksprotektionism var i nationens intresse. Dessutom satt

Bo Sandelin är professor emeritus i nationalekonomi vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

ju både Ricardo och Mill en tid i parlamentet.

Beräffande perioden 1871–1918 ställs i ett kapitel neoklassisk ekonomi mot etatism och ett Europa av stridande kejsardömen. Etatismen tillskrivs med Mises två former, socialism och interventionism, där socialismen knyts till Marx och interventionismen knyts till den historiska skolan.

Det är ett rörigt kapitel som ändå kan vara intressant att läsa för att det har en del ovanliga ingångar. Men det är som sagt ibland svårt att få klarhet i författarens tankegångar. Det brister också i en del detaljer. ”För första gången används ordet economics i stället för political economy” säger Magliulo om Marshalls *Principles of Economics* (1890) (s 70). Men det hade faktiskt använts tidigare av åtminstone Macleod, Marshall själv och Jevons i andra upplagan av *The Theory of Political Economy* (1879).

Böhm-Bawerks tre grunder för existensen av en positiv kapitalränta har det skrivits mycket om, bl a av Wicksell. Magliulo får i sin beskrivning bara med det som Böhm-Bawerk själv kallar första respektive tredje grunden och missar den andra, som är en ren tidspreferens: ”Vi ger mindre vikt åt framtida känslor av lust och lidande bara för att de är framtida” (Böhm-Bawerk [1889], 1921, s 332).

Vilken betydelse hade då neoklassicismen under perioden? ”Man kan kanske säga att neoklassisk ekonomi erövrar vetenskapen men inte samhället, där det är tydligt att etatistiska idéer och policyer råder” menar Magliulo (s 76). Så var det kanske.

Mellankrigstiden behandlas under kapitelrubriken ”Neoliberalism(s) and Corporatism. A Europe of Sovereign Nations and Its Failure (1919–1943)”. Keynes, Hayek, Röpke och Mises är de ekonomer som ägnas mest uppmärksamhet i kapitlet. Stort utrymme ges åt Keynes och Hayeks – som båda be-

tecknas som liberaler – olika syn på 1930-talskrisen, där Keynes förordade stimulerande intervention, medan Hayek trodde mer på självläkande marknadskrafter. Röpke, som ses som en exponent för den tyska ordoliberalismen, försökte sig på en syntes.

Kapitlets centrala fråga gäller vad de stora ekonomiska idéerna haft för betydelse för övergången från ett Europa av suveräna stater, förbundna med gemensamma regler, till ett Europa som kämpar för sin frihet som hotas av totalitära stater. Ett långt svar formuleras om vikten av samarbete, som emellertid med den ekonomiska 1930-talskrisen ersattes av nationalism, som ledde till krig. Magliulo lyckas knappast knyta detta till Keynes eller Hayeks eller någon annans ekonomiska idéer.

Det följande kapitlet om perioden 1944–73 har ”separerat enande” som ledmotiv. Härmed avses att det efter Jaltamötet 1945 växte fram dels ett Väst-europa inom den amerikanska inflytelsesfären, dels ett Östeuropa som kom att ingå i Sovjetunionens intressesfär, medan Centraleuropa försvann. Flera samsamarbetsorganisationer skapades inom varje bildning. De ekonomiska idéerna bakom det separerade enandet skulle i öst vara marxism-leninismen och den socialistiska arbetsfördelningen och i väst ”funktionalistiska” idéer ”enligt vilka det var nödvändigt att först bygga en ekonomisk union för att kunna nå en fullständig politisk union” (s 132).

Det sjunde kapitlet täcker perioden 1974–2007, dvs då Berlinmuren föll och EU utvidgades och fördjupades, bl a med den monetära unionen. Magliulo talar om ”det återförenade Europa på sin väg till en federal union” (s 146). När han söker påverkan från ekonomiska idéer nämner han avtagande keynesiansk interventionism och tilltagande tysk ordoliberalism.

Våra dagar nås i det åttonde kapitlet, ”Crisis of Neoliberalism, the Great-

est Recession and Unfinished Europe (2008–)”. Inledningsvis behandlas 2008 års kris som författaren kanske lite överdrivet kallar ”den största recessionen i modern kapitalism” (s 148). Han glider snart in på EU och den inte ovanliga tanken att den monetära unionen inte kan fungera bra utan en finanspolitisk union, som i sin tur kräver en fullständig politisk union. Det är vidare ”inte längre möjligt att ha nationell suveränitet, demokrati och ekonomisk globalisering samtidigt” (s 166). Man måste offra något. Så småningom landar Magliulo i att marknaden inte ensam kan garantera det gemensamma bästa för folk och nationer. ”Det som behövs [för Europa] är demokratisk styrning och därför en innovativ modell för en övernationell demokrati, kapabel att inte bara skydda utan också styra marknaden” (s 167).

Det bestående intrycket av boken är att den innehåller många intressanta avsnitt om politiken, ekonomin och den historiska utvecklingen i stort. Paradoxalt nog kan den därför vara läsvärd även om målet att se hur ekonomiska idéer historiskt har påverkat skeendet bara har nåtts i begränsad omfattning.

REFERENSER

von Böhm-Bawerk, E [1889] 1921, *Positive Theorie des Kapitals*, Vierte Auflage, Verlag von Gustav Fischer, Jena.

Keynes, J M [1936] 1993, *Allmän teori om sysselsättning, ränta och pengar*, nyutgåva 1993, Pontes, Lysekil.

Willis, K (1979), ”The Role in Parliament of the Economic Ideas of Adam Smith, 1776–1800”, *History of Political Economy*, vol 11, s 505–544.